

تبلیغ پس از بعثت

چنین دید داهی ستاره این است که اسلام، انسان را با همه توانائی ها و نیاز هایش، آنطور که هست، شناخته و برنامه هایش را با توجه به آنها تنظیم کرده است. رساترین نصی که بر انسانی بودن این دین شریف دلالت دارد این آیه قرآن کریم است که می فرماید: فقم وجهک للناس فی حنیفۃ فطرۃ اللہ

اللی فطر الناس علیها لا تبدل لخلق الله ذلک الدین القیم ولكن اکثر الناس لا یعلمون» (سوره زوم- آیه ۳۰) یعنی پس تو ای رسول، روی به سوی دین حقیقت گرای اسلام آور، دینی که خدا سرشت مردمان را بر آن آفریده است، هیچ تغییری در آفرینش خدا نباید داد، این است آئین پایدار و استوار، ولی بیشتر مردم از آن آگاه نیستند.

اسلام تنها مکتبی است که بدون مزد و منت یا بهره کشی و استثمار، سعی در بیدار کردن انسان دارد و به او آگاهی می بخشد که آزاد است و باید از همه قیدها و بندها و از ستم کردن به خویشان و دیگران رهایی یابد و تبلیغ چنین اندیشه ای را از امور واجب می شمارد.

سوره های مکی قرآن شریف که در ضمن مباحث گوناگون اعتقادی ماهیت وجود انسان و ترکیب مادی و معنوی او را روشن ساخته اند، این واقعیت را بیان می دارند که دین اسلام ماهیتی انسانی دارد و همه آدمیان را بدون توجه به نژاد یا زبان یا رنگ پوستشان مخاطب خود می داند.

آیات نورانی قرآن از همان آغاز بعثت از جهانی بودن آئین اسلام نیز خبر می دادند و آیه هایی که با صراحت این ویژگی را بیان می دارند در مکه نازل شده اند. آیات ۱۰۷ سوره انبیاء و ۲۸ سوره سباء دو مورد از این آیات مکی هستند. نکته دیگر اینکه خطاب «یا ایها الناس» فقط در سوره های مکی به کار رفته است.

علاوه بر اینها، برنامه های اجرا شده از همان آغاز دعوت اسلام، در راستای تحقق همین هدف بودند. مثلاً وجود مبلغانی مانند حمزه بن عبدالمطلب، عمار بن یاسر، بلال حبشی، صهیب رومی و مصعب بن عمیر در ترکیب هیئتهای تبلیغی پیغمبر نشانگر این است که اسلام به تفاوت های جغرافیایی و قبیله ای و نژادی اهمیتی نداده است، چه در میان این مبلغان، ثروتمند و کم بضاعت، سفید و سیاه و عرب و عجم مشاهده می گردند.

از بعد جهانی و فراگیری رسالت محمد (ص)، نامه های آن بزرگوار به امپراتوری و پادشاهان کشورها و ممالک مختلف است. نامه به پادشاه ایران، حاکم اسکندریه، پادشاه حبشه، فرمانروای دمشق و امپراتور روم همگی در این راستا قابل ذکرند که باعث شدند تا اسلام به سرعت انتشار یابد و تأثیرات شگرفی در جامعه جهانی آن روز بشری برجای گذارد.

تاریخ نشان می دهد که کار تبلیغی پیامبر بزرگوار اسلام در ۵ مرحله و در هریک از آنها به روشی ویژه انجام می گرفت و آن مراحل عبارتند از: مرحله دعوت پنهانی، مرحله دعوت آشکار، دوران فشار و آزار شدید مشرکان بر مسلمانان، مرحله هجرت، مرحله استقرار در مدینه.

در هریک از مراحل بالا رسول اکرم (ص) از شیوه هایی بهره می گرفت که اگر نتایج بزرگی که در آن زمان کوتاه از آن انقلاب انسانی بزرگ و بی نظیر حاصل گردیده با امکانات آن روزگار مقایسه گردد، شیوه هایی بسیار پیشرفته به نظر خواهند آمد. در دایره المعارف بریتانیا در ذیل کلمه «قرآن» چنین آمده است: «محمد آئین جدیدی به جهانیان عرضه کرد که همان اسلام است، او از همه پیامبران و شخصیت های بزرگ جهان توفیق بیشتری به دست آورد زیرا با آنکه مخاطبان وی نسل های متوالی به بت پرستی و خرافات و ریاکاری و قمار و میگساری و ستم بر ضعیفان و جنگ های قبیله ای خو گرفته بودند، اما او در مدت ۲۰ سال در میان همان مردم اصلاحاتی را به اتمام رساند که مصلحان یهود و نصاری با وجود پشتیبانی مقتدرانه پاپ از انجام آن عاجز بودند.»

پیامبر اسلام (ص) در همان روزهای نخستین بعثت، ابتدا افراد خانواده اش را به اسلام فراخواند. پس از علنی شدن دعوت، روز به روز شدت و اثرگذاری تبلیغ اسلام نیرومندتر می شد و مردم با آغوش باز و اعتقاد کامل این آئین خدایی را می پذیرفتند و آشکارا در شهر مکه درباره آن بحث و گفتگو می کردند. پس از اعمال فشارهای مشرکان و مهاجرت یاران رسول خدا به شعب ابی طالب و آنگاه به حبشه، پیامبر اسلام از این فرصت بهره برداری نمود و در راستای تکمیل کار تبلیغی و سیاسی اسلام، به فراتر از حجاز اندیشید.

پیامبر با نامه نگاری و اعزام رسولانی از سوی خویش به دربار پادشاهان ممالک همجوار حجاز تبلیغات خارجی را در دستور کار خود قرار داد تا بانبروی الهی و معجزه قرآنی، همه پرده های جاهلیت و خرافه گری را پاره کند و با صبر و جهاد و استقامت رسالت خود را به سر منزل مقصود برساند.

در یک ارزیابی می توان گفت: پیامبر از تمام شیوه های تبلیغی در مسیر رسالت خویش بهره گرفت؛ گفتگو و استدلال حضوری و رودررو، نامه نگاری، مهاجرت، تربیون های عمومی، رعایت اصول روان شناختی و عاطفی و...

دین مقدس اسلام از همان روزهای نخستین ظهور خود در مکه، هویت انسانی و جهانی خود را آشکار کرد و اعلام داشت که مکتبی است جهانی و دعوتی همگانی که همه مرزهای جغرافیایی را در می نوردد و همه فرصتهای رشد و شکوفایی و توازن بین ابعاد مختلف وجود انسان را به گونه ای مهیا می سازد که هیچ بخشی از وجود او را کد و متوقف نماند.